

1

Vaatamata varasele hommikule valitses lennuki salongis üsna umbne õhkkond. Artur Sepp leidis oma istekoha akna all, kuhu päike otse sisse tulistas. Kangesti oleks tahtnud akent tuulutuks avada, ent võta näpust, sellist võimalust polnud insenerid ette näinud. Ta keeras väikest torukest enda kohal. Ei midagi. Kõigest mingi hädine vilin, mis meenutas ventilatsioonitorusse kinni jäänud lindu. Ta vaatas oma seljakotti, võttis sealt raamatu, koguka klassiku. Miks ta selle kaasa oli võtnud. Paar päeva Brüsselis, mis see Tammsaare siia puutub. Raamat sukeldus tagasi kotti. Ta libistas pöidla üle telefoni ekraani. Südameke, õhusuudlus ja virsik. Väike M ja tema väsimatu poeesia. Artur Sepp vajutas vastuseks Darth Vaderi *emoji* ja lülitas seadme välja. Ta vaatas aknast lennuki ümber toimuvat saginat. Noh, saginaks on seda vahest palju nimetada. Kõhne-mat sorti, peaaegu mustaks päevitunud kutt, neonvest paljal ihul, loopis kohvreid lennumasina kõhtu sellise muljetaval-dava aeglusega, nagu keelaks töökäsk asjaga ühele poole saada enne õhtuseid uudiseid. Artur Sepp lülitas uuesti telefoni sisse ja saatis väikesele M-ile veel ühe sõnumi. Suudle minu poolt pisikesi, kui nad ärkavad. Kusagil Darth Vaderi jäiga mundri sees tuksles ikkagi soe süda.

Ta pistis telefoni kotti ja tõstis koti pagasiriiulisse. Tuleb võtta need paar õndsat tundi õhus ja puhata. Ees ootas tihe päev, kuhu spontaanne tukkumajäämine pigem ei sobinud. Päike vajutas laugudele. Arturi silmad vajusid vägisi kinni. Ta oli rabas. Kusa-gilt ilmus väike M, hüppas talle sülle, sidus oma käed tema kaela ümber, Artur haaras mõlemasse pihku väikse M-i sääremarjad, kaks täiuslikult siledat baklažaani, seejärel imes lirtsuv soo nad endasse nagu korraka kaht saaki kugistav elajas.

Kuid juba hetk hiljem löi ta silmad uuesti lahti, kuulmine avanes, justkui oleks keegi helipuldis nuppu keeranud, ja avastas end ei kusagilt mujalt kui lennuki salongist, kus kitsas vahekäigus otsisid viimased reisijad endid üksteise vastu hõõrudes istekohta, milles mööda saata oma elu järgmised paar tundi. Paksust vetruvast inimmassist pressis end Artur Sepa vaatevälja mees. See nägi välja nagu James Bond, aga mitte see päris, originaal, vaid rohkem nagu odav koopia, keda jõuab endale lubada mõni madalama kategooria filmiprodutsent. Nende pilgud kohtusid korraks. Põgus noogutus. Nägus, hindas Artur, ja märkas mehe õlal seljakotti, mis sarnanes üks ühele Arturi omaga. Tõstnud koti pagasiriiulisse, varises mees oma sportlikku keha arvestades kuidagi liiga raskelt oma istmesse. Heitis pilgu käekellale ning lasi kuuldavale vaikse reetliku ohke. Ta paistis nagu mees, kes võiks päästa inimelu, ehk isegi pool inimkonda, kui see vaid ei lööks uppi tema tihedat ajakava.

Mees keeras pilgu Arturi poole aknasse nii, et Arturil oli mürdosa sekundi jooksul võimalus tajuda selles palavikku, mida ei küta üles mitte päike taevas, vaid nimetu ootusärevus ja ülepinge kusagilt mehe enda kaardistamata sügavustest. Ka Artur vaatas välja. Pagasikutt seisis nüüd, käed taskus, õige pisut kahanenud koorma kõrval ja kuulas, mida vahepeal ilmunud teisel kutil öelda on. Seejärel lonkis ta minema. Teine kutt, kes

kandis samasugust neonvesti, jälgis lahkuvat kolleegi, kuni see terminali nurga taha kadus. Alles seejärel asus ta koorma kallale ning seda säärase õhinaga, mida kaasaegne töökultuur enam naljalt ei mõista. Mis uue kuti puhul veel silma torkas, oli tema nahk. See kiiskas lumivalgelt nagu kliimamuutustest puutumata territoorium. Nii valge nahk saab olla ainult allilmategelasel, muigas Artur, jäädes oma kahemõttelise vaimukusega igati rahule.

Iga kord, kui Artur Sepp kuhugi ära pidi sõitma, olgu või paariks päevaks, millest elus midagi ei sõltu, kippus väike M seda võtma kui isiklikku solvangut. Mõistuse vastu muidugi ei saanud, aga mille vastu omakorda jäi relvituks mõistus, oli see, mida väike M nimetas oma tunnete taevalikuks ookeaniks. Mida Artur nimetas omakorda emotsioonide alatuks triumfiks. Aga seda vaid enda kuuldes. Igal ööl, millele pidi järgnema tühi-seimgi ärasõit, etendas väike M nende magamistoas tundelise melodraama, mida niisutas ohtralt nii pisarate kui muudegi kehavedelikega. Artur Sepp lüpsiti sellistel öödel mehelikust jõust tühjaks, nii et hommikuks meenutas tema olek hambapasta tuubi, keda on öö läbi armastanud kruustangid.

Öiste rituaalide koorem vajus uuesti Artur Sepa peale. Ta silmad pilkused, nii et viimased kohvrid, mis lumivalgete käte vahelt lennukisse lennutati, kaotasid konkreetsed kontuurid ja mõjusid kui virtuaalsed kompsud mõnest paralleelsest reaalsusest. Kui koorem peale laaditud, ronis pagasikutt veel ka ise korraks vaala kõhtu, hüppas sealt minuti pärast välja, pühkis käed vesti sisse ja vaatas korraks üle öla. Nende pilgud kohtusid. Siis hammustas pagasikutti justkui mingi putukas ning ta pistis jooksu. Artur Sepa lõug aga vajus rinnale, suletud silme ees keerlemas südameke, õhusuudlus ja virsik kollases neonvestis.

Ent täpselt hetkel kui lennuk otsustas hoovõtuga alata, virgus Artur taas kui nõiaväel. Reaktiivmootorid näitasid kuulekalt, milleks nad võimelised on, ning õige pea rebis raske lind maast lahti oma küünised, et tõusta kergelt rappudes kõrgemale. Vasakul vilksatasid pilvelõhkujate klaastornide vahelt Tallinna kesk-aegsed kirikutornid, paremal suitses ikka veel äsja kustutatud männimets.

Silunud sirgeks ilmetud seelikud, asusid stjuardessid kriuk-suvate kärude taha, vaevumata isegi teesklema naeratust, mida niikuinii keegi ei usu. Nemad, kes nad kunagi särasid kui missi-võistluste võrratud ülejäägid, ei torganud juba aastaid enam millegagi silma. Üks neist peatus Artur Sepa ja odava James Bondi istmerea kõrval, vajutas käru piduripedaalil seisma, jäädes kahte meest tohmakalt vahtima.

„Vabandage,” pomises neiu inglise keeles. „Kas te olete sellest filmist?”

Artur ja tema võõras kaaslane vahetasid kobamisi ettevaatliku pilgu, just nagu kaks peaaegu paljastatud vandenõulast.

„Millist filmi te silmas peate?” uuris Artur.

„Noh, see ... see ...”

„Ei! See kindlasti mitte!” tõrjus võõras resoluutselt. Puhas, aktsenditu keel.

Neiu lõi silmad maha. Ta paistis võitlevat häbiga.

Kui mees endale seepeale Dry Martini tellis, tellis Artur, suut-mata naeruturtsatust tagasi hoida, endale sama.

Nüüd istusid nad, mõlemal sõrmed joogitopsi ümber, meenutades tandemit kuulsast näitlejast ja tema tundmatust dublandist võtete vahelisel puhkehetkel. Kuid nagu elus ikka ette tuleb, polnud üldse selge, kumb on kumb. Artur vaatas mehe poole, nende pilgud kohtusid põgusalt. Arturi naeratusele vastas mees kinnise muigega.

„Kas te olete näitleja?” tihkas Artur huvi tunda.

Naabri kulmud tõusid korraks.

„Aga teie?”

Rohkem sõnu nad lennu jooksul ei vahetanud. Arturi pilk vajus illuminaatorisse. Pilvi polnud. Juba mitu kuud vist. Maastik seal kaugel all möödus vaikselt ja monotoonselt. Selle kollakas-rohekas ruudustik, millest peene ussina roomas läbi mõni kokkutõmbunud jõeke, meenutas kartongist lauamänge, mida kunagi ammu olid mänginud Arturi esivanemad.

Aeg-ajalt vajusid Arturi silmad kinni. Siis maastik kadus ja selle asemele ilmus kohemaid välja väike M, nagu ta muud ei oskakski, kui oodata kärsitult kusagil nurga taga oma võimalust. Surus Arturi ettevaatlikult pikali, sasis kiindunult ta juukseid. Mu jumal kui ilus sa oled, tule siia, sa igavene naljatilk. Seejärel toppis Arturile oma pika hoolitsetud näpu otse suhu. Ime! Tüüpiline väike M. Kõigepealt tundehell, peaaegu religioosne luulelisus ning kohe selline nilbe vulgaarsus sinna otsa. Ime! Artur allus kuulekalt, tegi suuga läbi une imemishäälitsusi, kuni ärkas iseenda tekitatud heli peale. Ta raputas pead, hõõrus nägu ja tundis silmanurgast, kuidas naaber temalt pilku ära keerates sügavasti välja hingab. Käsi näol hoides piilus ta korraks naabri poole. Selle profiil meenutas talle tema enda oma. Ta vaatas uuesti aknast välja. Nüüd lendasid nad mere kohal. Ilus sinine väli oli silmapiirini kaetud suurte helendavate tuulikutega. Seisid seal kui uhked tinasõdurid perfektses rivistuses, jalgupidi merepõhja betoneeritud. Vaikselt, kannatlikult. Ükski laba ei liikunud. Tuult ei olnud.

Mis on tuule hind? Jajah, just niimoodi küsiti komisjoni koosolekul, kui ta viimati Brüsselis käis. Just sellise võhikliku innukusega piirasid komisjoni liikmed ökoloogilisi ökonomiste, kelle sekka ka Artur Sepp kuulus. Kui nad esitasid eelmisel

aastal komisjonile ühispronoosi tolmeldaja-putukate drastilisest vähenemisest tingitud probleemidele põllumajanduses, küsiti neilt samas laadis küsimus. Kui palju maksab üks tolmeldaja? Ei jäänudki muud üle, tuli välja arvutada. Komisjon tutvus numbriga ning jõudis arusaamisele, et see on tehtav. Jääb eelarve piiresse. Ja kui lähebki veidi üle, siis mis teha. Putukaid on palju, aga komisjon üks.

Valmistuti maanduma. Prügikäruga kärutas kohale juba tuttav stjuardessineiu. Baaridaamist oli paari tunniga saanud koristaja. Ta võttis topsid ja vabandas veel kord, ise seejuures alandlikult punastades. Lennuki kapten luges ette oma päheõpitud repliigi, soovides kõigile toimekat päeva ja jäädes pikisilmi kõiki tagasi oma lennukile ootama. Selline täitmatu külalislakhus.

Allatulek polnud kõige sujuvam. Kes neid meteoroloogilisi jõude kõiki tunneb, võib-olla füüsikud või ilmatargad, või seesama muhe hääl kokpitist, aga mitteteadjale võib selline rappumine keset pilvitut selgust üksjagu kõhedust valmistada. Arturi naaber hoidis kätega käetoest, nii et sõrmenukid valged. Alles peale rataste põkkumist andis haare järele.

Niipea kui kõlas lubav helisignaal, kargasid reisijad püsti, just nagu oleks kõigile saadetud lühisõnum lennukis leviva katku kohta. Ka Arturi naaber oli esimeste seas. Nüüd pääses mehe sportlikkus esile, juba rippus seljakott tema treenitud õlal, juba surus ta end vaikselt, kuid kindlalt väljapääsu poole. Artur Sepp saatis teda tähelepaneliku pilguga. Teistest läbi pressinud, kadus mees nagu kulisside taha haihtuv näitleja, kes põgeneb kohustusliku aplausi ja õhku visatud võltslilled eest.

Artur lukustas lahti turvavöö ja just sel hetkel kärgatas vali pauk, mis paiskas ta nägupidi vastu klapplaua sulgurit. Ta kaotas meelemärkuse, kuid ainult korraks. Nagu varem üürike-sest unest ärgranuna, taastus tasapisi kuulmine, tema kõrvus

lainetas paaniline lärm paljudes eri keeltes, köhimine, oiged, kõrvulukustav nutt üle kogu salongi. Ta tõstis pilgu. Salong oli mattumas tiheda valge udutaolise suitsu sisse. See pani silmad kipitama. Artur tundis, kuidas miski valgub tema paremasse silma. Tõmbas käega üle näo. Veri. Ja nüüd murdus temas miski. Ta ajas end otsustavalt püsti, leidis avatud pakiruumist seljakoti ja hakkas end kompromissitu toorusega väljapääsu poole suruma. Ühtäkki plahvatas ja lendas ribadeks kogu tema inimlik kest, selle alt paljastus verest tilkuv vigastatud loom, kes mürgitatud udus väljapääsu otsib, tallates jalge alla ükskõik kelle, küsimusi esitamata. Kui palju maksab imiku nutt, kui palju ema karjatus. Need küsimused ei huvitanud praegu kedagi. Kõige vähem ökoloogilist ökonomisti. Välja, välja siit pörgupalatist!

2

Kuidas te ennast tunnete? Hea küsimus. Kuidas ma ennast tunnen? Ma ei oska öelda. Ma ei ole ennast kunagi varem niiviisi tundnud. Vaatan oma pardakaarti. See on kortsus, veidi verine ja sellelt võib välja lugeda, et Arturo Ferreira on teel Brüsselist Lissaboni, istekohal 19A. Hõõrun otsmikku, pea tuikab, nagu ei olekski see minu pea, nagu oleks see kellegi teise oma ja alles kasvab minu külge, proovides oma kudesid, oma sooni ja jätke minu omadega ristata. See on ebamugav, kohati valus, aga mitte kirurgiliselt, kuidagi teisiti. Ma ei leia selle kirjeldamiseks sõnu. Ja üldse, need sõnad. Inglise keel. *How are you, mister Arturo?* Vaatamata portugali päritolu nimele pardakaardil mõtlen ma inglise keeles, ja ma ka räägin inglise keeles, aga minu sees on veel sõnu, päris palju kohe, ja need ei ole inglise sõnad, ega ka portugali. Mis kuradi sõnad need on.

Mulle tuuakse džinni toonikuga. Kui surun jaheda toonikupurgi enda vastu, ei tunne ma oma näo reljeefi ära. Parema kulmu alla on kerkinud mägi, mis vajutab silmale, varjab selle eest maailma, nagu oleks tal maailmaga valgustkartev räpane kokkulepe. Ärme näita inimesele kõike. Kui puudutan mäge sõrmedega, tunnen plaastri karedat tekstiili. Sulen silmad. Ja siis, ei tea kust hakkavad ilmuma pildid nagu lühikesed hääletud

TikToki klipid. Ma astun kellelegi peale. See keegi on keegi ainult tinglikult. Ta võis hetk tagasi olla keegi, kuid nüüd on temast saanud riietesse surutud mass, mis ei hinga ega liiguta, kuid mille otsa astudes tabab mind ometi ebamugavus, sõna otseses mõttes. Inimene, tuleb välja, on ebakindel ollus ega sobi tema peal kõndimiseks. Aga ometi seda ma teen. Ta isegi liigutab korraks jalga, nagu oleks see erinevalt ülejäänud kehast ikka veel elus. Järgmine klipp. Keegi tirib mind seljakoti rihmast, klammerdub selle külge nagu pahatahtlik tont. Ma ei pööra pead, äsan küünarnukiga selja taha. Parempoolne on oma saatusega tõtt mitte vaadata. Järgmine. Olen jõudmas lennuki ukseavani. Udust ilmub kapteni pea. Ta on näost valge nagu muumitroll. Loen ta värisemise huulilt. *Thank you for flying with us.* Ja seejärel järgmine. Jooksen mööda hämarat koridori, tõugates enda eest eri vanuses komberdajaid, kes kõik jäävad mulle füüsiliselt alla. See meenutab võistlust, kes ees, see mees. Justkui staadion, aga siiski tunnel. Selle lõpus koidab hele valgus, surun ennast selle poole nagu ööliblikas, veel, veel, pean sinna jõudma, kas on seal auhind, aplaus, võit, kuulsus, kangelaslikkus, ei midagi sellist, kõigest ellujäämine. Järgmine klipp. Ma olen maas pikali, oimetu. Minu kohale kükitab lennujaama töötaja. *Mister Arturo?* Tal on ilusad põlved. *Mister Arturo? Are you flying to Lisbon?* Milleks inimesele nii ilusad põlved, mida nendega peale hakata? *Arturo? Jah, see olen mina. Here's you boarding pass, hurry up, your gate is closing.*

Neiu mu kõrval võtab kõrvaklapid peast ja ringutab. Otsekui unest ärkanuna vaatab ta enda ümber sooja heatahtliku uudishimuga. Kui meie pilgud kohtuvad, ta naeratab, ei keera pead ära. Hoian toonikupurki silmal ja naeratan vastu. „Kuidas teie silm on?“ küsib ta inglise keeles. Oi, milline erutav aktsent. Tekib soov see endale suhu pista ja lutsutada nagu tükikest

eksootilist puuvilja. Langetan purgi, et ta saaks ise hinnangu anda. Ta ei kohku. „Kas te teate, mis seal täpsemalt toimus?” küsib ta. Mõtlen korra. Maandusime, siis juhtus midagi, lennuk mattus suitsu sisse, mul õnnestus kuidagi välja pääseda.

Ta kuulab mind, nii soe ja sõbralik. „Vedas teil,” tõdeb ta lõpuks. „Et jõudsite ikka lennuki peale. Kujutan ette, nad oleksid võinud terminali ju täitsa kinni panna ja kõik lennud tühistada. Aga noh, õnneks saime ikka tulema.” Tema naeratus mõjub nii julgustavalt, et see on lausa kohatu.

„*Where are you from?*” pärib ta imelise kergusega.

„*Seat 19A,*” vastan peale väikest pausi. Ta puhkeb naerma.

Ning nüüd, kuigi ma pole midagi küsinud, hakkab ta endast rääkima. Ta ei vaata minu poolegi, räägib muudkui, kordagi peatumata, kindel, et teda kuulatakse, sest kõik see, millest ta räägib, on erakordselt tähtis. Ma kuulangi teda, pikalt, lummatult, enne kui taipan, et ei jälgi tema sõnade tähendust, vaid ammutan üksnes nende maitset, justkui oleks mu kõrvad ühendatud minu suuga. Ning alles siis, kui olen selle hõrgu maitsega lõpuks harjunud, jõuab mu teadvusse jutustatu sisu, tema lugu, ja ajab seal laiali oma haarmed nagu kalmaar, kes hõljub ookeani sillerdavas pealiskihis, oodates ükskõikselt võimalikku tähelepanu.

„Sedasi ma olengi jõudnud veendumusele, et tegelikult tuleks keskenduda just halvale kunstile. Halvast kunstist, ja ma räägin just nimelt halvast, mitte keskpärasest, on minu arust saamas fenomen. Arvestades tänapäeva kunstnike haridust, haritust, informeeritust, maailma väljakutsetest arusaamist, tehnilist mitmekesisust, vahendeid ja võimalusi kunsti tegemiseks, ei tohiks halba kunsti enam eksisteeridagi. Ja peab ütleva, seda peaaegu polegi. Sa võid käia läbi sada galeriid, vaimustuda korduvalt millestki erakordsest või siis lämbuda kõikjale ulatuvas

tasapaksus keskpärasuses, ent sa ei pruugi kohata midagi vapustavalt halba. Nii halba, et karp vajub lahti ja sa küsid endalt, kuidas on selline asi võimalik. Siin ja praegu. Ühesõnaga, see on minu uurimistöö. Muide, veel üks huvipakkuv detail. Korrelatsioon halva kunsti ja selle kommertsliku ebaedu vahel puudub. Leidub hulgaliselt kunstnikke, kes tänu sellele pasale, mida nad oma ateljeedes toodavad, sõidavad ringi eritellimusel Aston Martiniga.”

„Äkki see siis polegi kunst,” julgen pakkuda.

Ta vaatab mulle otsa ja ma märkan, kuidas miski tema näos muutub. Suunurgad vajuvad alla, justkui oleks neilt tugipostid alt löödud, kulmude vahel võtab võimust kurjakuulutav kanjon, tema silmis kustub sära, mis, tuleb välja, ei kuuluigi standardvarustusse. Tema hääl.

„Mis mõttes? See on ju galeriides üleval.”

Ma ei tunne ta häält ära. Aktsent, millesse veel hetk tagasi olin valmis alistunult armuma, lõikab, mitte ei nurru. Selle eest tahaks pea padja alla peita nagu äpardunud kunsti eest. Ma vabandan, tõmban pea õlgade vahele ja keeran näo ära. All hakkavad Lissaboni kontuurid tasahaaval välja joonistuma. Linna künklik reljeef peab ookeani lainetega justkui dialoogi, ilmse auahnusega viimane üle trumbata. Samal ajal virvendab tema kuumaks köetud tänavate kohal midagi solvunud ootuse sarnast. Tuleks juba keegi ja osutaks oma targa sõrmega millelegi, mis tõstaks linna aktsiaid. Olgu või maailma halvim kunst või mis iganes. Ma vaatan uuesti oma pardakaarti. Miski ütleb mulle, et täna ei ole see päev, kui Arturo Ferreira koju jõuab.

Kusagilt ilmub kärbes ja maandub mu toonikupurgil. See on suhteliselt suur, heas vormis putukas, ei paista nagu tavaline porikärbes, pigem isend kusagilt teadlaste poolt läbiuurimata džunglist, kust tasub heaga eemale hoida. Ta tipib väikeste

sammudega purgi kaanel, kuni leiab tilga, millesse pistab oma londi. Väike lendav elevant, kõrvade asemel läbipaistvad tiivad. Paistab, et toonik läheb talle kenasti peale. Niisiis, härra kärbes, või proua, või seltsimees, või tema majesteet, või kes tahes, mis viib teid Brüsselist Lissaboni? On need äriasjad. Või midagi isiklikku. Või, jumal hoidku, äkki te hoopis põgenete millegi eest. Millegi, mille te ise kokku olete keeranud. Kärbes vaatab mulle silma pilgutamata otsa, joob ahnelt, kuid teatud väärikusega. Temast kiirgab misjonärile omast sisemist veendumust. Tundub, nagu ei läheks talle minu füüsiline üleolek sugugi korda. Sest tal on kõik ammu välja kalkuleeritud. Ma võin küll loota oma kiirusele, tõsta käsi, lajatada, litsuda ta laiaks. Teoreetiliselt see on nii, me mõlemad teame seda. Kuid tema olek ei varja kindlat usku, et loodus on andnud talle minu ees eelise. Veel enne kui mu käsi langeda jõuab, tõukavad kuus vetruvat lüliljalga ta purgi kaanelt, tiivad käivituvad kiiremini kui ükskõik milline reaktiivmootor, tema tuhandest pikslist koosnevad silmad valivad välja ideaalse koha mu kaelal ja sinna ta pikeerib, hambad õieli ees, nagu miniatuurne lendav mõrtsukhai, süstides murdosa sekundi jooksul minusse mürki, mille ees jääb looduse kõige intelligentsema liigi keha jõuetuks.

Vaatan kärbsesega tõtt. Mu käsi ei tõuse. Vähemalt nii palju on intelligentsist abi.